

Начало > Съдебни процедури > Граждански дела > Събиране на доказателства

В областта на гражданското правосъдие текущите процедури и производства, започнали преди края на преходния период, ще продължат съгласно правото на ЕС. Въз основа на взаимно споразумение с Обединеното кралство порталът e-Justice ще поддържа информацията, свързана с Обединеното кралство, до края на 2024 г.

Събиране на доказателства

Англия и Уелс

1 Тежест на доказване

1.1 Какви са правилата във връзка с тежестта на доказване?

Общото правило относно това кой носи тежестта на доказване е, че при граждански дела тя се носи от страната, която твърди даден факт; това означава, че са представени убедителни за съдията (или съдебните заседатели) доказателства, че съгласно принципа за баланс на вероятностите заявеният факт е верен. Тежестта на доказване се прилага и за двете страни, освен когато фактът е съвсем очевиден, така че ищецът не е изпълнил изискванията във връзка с тежестта на доказване; в този случай съдията има право да продължи делото, без да безпокои другата страна.

На практика това означава, че при прилагане на принципа за баланс на вероятностите съдът е убеден, че събитието е настъпило. Както е разяснено от лорд Хофман по делото Министерство на вътрешните работи на Обединеното кралство/Rehman (Secretary of State for the Home Department vs Rehman)^[1], този стандарт се променя от факта, че колкото по-рядко се случва дадено събитие, толкова по-голяма е тежестта на доказване.

[1] [2001 г.] UKHL (Камара на лордовете на Обединеното кралство) 47.

1.2 Съществуват ли правила, които освобождават някои факти от необходимостта да бъдат доказвани? В кои случаи? Възможно ли е да се обори определена правна презумпция чрез представяне на доказателства?

Не е необходимо да се доказват факти, които са признати, или очевидни или ирелевантни за решаването на делото.

Законът установява различни презумпции, които могат да бъдат оборени чрез доказване на противното. Това включва презумпции относно бащинството, действителността на брака, вменяемостта на физически лица и смъртта на лица, които са изчезнали. Невинността за престъпление се презюмира, но осъдителната присъда е допустима в гражданското производство като доказателство, че дадена страна е извършила нарушение (което означава, че страната носи тежестта на доказване на невинност).

Съществува презумпция за небрежност, при която ищецът доказва, че е понесъл вреда от източник, който е бил под изключителния контрол на ответника, и че нещастният случай е такъв, че обикновено би настъпил поради небрежност [1]. Подобна презумпция възниква, когато на дадено лице са поверени вещи, които са били изгубени или унищожени. И в двата случая презумпцията може да бъде оборена от ответника.

Една област, в която тежестта на доказване се обръща, попада в приложното поле на закона за трудовата дискриминация. След като е заведено *prima facie* дело за дискриминация, тежестта се прехвърля на другата страна, която трябва да докаже, че не е била налице дискриминация. Тази особеност произтича от европейското законодателство в областта на дискриминацията и към момента се съдържа в Закона от 2010 г. за равенството.

И накрая, съществуват няколко гражданскоправни въпроса, свързани обикновено със законодателството в областта на здравословните и безопасни условия на труд, при които става въпрос за обективна отговорност. Това означава, че при нещастен случай работодателят носи отговорност по силата на обективното задължение за грижа на работодателя.

[1] [2001 г.] UKHL (Камара на лордовете на Обединеното кралство) 47.

[2] Доктрината *res ipsa Loquitur* или „нещото говори само за себе си“.

1.3 До каква степен съдът трябва да е убеден в даден факт, за да го използва за обосноваване на решението си?

Стандартът на доказване в гражданските дела е принципът за „баланс на вероятностите“. С други думи, съдът ще приеме даден факт за установен, ако са му представени убедителни доказателства, че е много по-вероятно той да е възникнал, отколкото да не е. Както беше посочено по-горе, стандартът работи по гъвкав начин: за да бъдат доказани сериозни подозрения — например измама при прилагането на принципа за баланс на вероятностите — са необходими по-убедителни доказателства, тъй като обикновено е по-малко вероятно такива подозрения да се считат за верни.

Тази проверка се изменя при две обстоятелства. В случаите, когато при липсата на убедително основание няма толкова противоречиви основания, съдията има право да реши, че основанието не е доказано^[1]. Освен това при искания за съкратено производство^[2] правните пречки са много малко и съдът ще постанови решение, без да се използва пълно разкриване на съществуващи документи или кръстосан разпит.

[1] Тази особеност е разгледана в делото *Rhesa Shipping* [1985 г.] 1WLR.

[2] Често използвано в Съда по технологии и строителна дейност (*Technology and Construction Court (TCC)*) във връзка с изпълнение на арбитражно решение за плащане на парична сума.

2 Събиране на доказателства

2.1 За събирането на доказателства винаги ли е необходимо искане от страна по делото или в някои случаи съдията може да събере доказателства по собствена инициатива?

В гражданското производство доказателства^[1] се събират чрез разкриване на съответните документи от страните, а свидетелските показания и показанията на вещи лица трябва да бъдат снети пред съда.

При всеки случай се прилагат различни правила.

Разкриване

Страните в гражданското производство са задължени да разкрият^[2] съществуването на документи, с които разполагат или които притежават, доколкото съдът им е разпоредил да го направят, и да позволят на другите страни да се запознаят с тези документи. Съдът обикновено ще разпореди „стандартно разкриване“, съгласно което страните трябва да извършат основателно търсене във връзка с документи, които подкрепят

или засягат по неблагоприятен начин случая на някоя страна, без да е необходимо страните да подават молба до съда. За всички други видове разкриване дадена страна трябва да поиска разрешение от съда. Съдът може също така да разпорежи налагане на обезпечителна мярка върху доказателства или имущество.

Свидетели

Страните не се нуждаят от разрешението на съда, за да приведат свидетелски показания в подкрепа на своя случай. Въпреки това страна, която желае да се позове на свидетелски показания, трябва да представи писмено изявление на свидетеля, подписано от него, в което са изложени неговите показания, след което трябва да призове свидетеля да даде устни показания по време на процеса. Ако страната не представи преди процеса писмено изявление на свидетеля или кратко изложение във връзка със свидетел, тя не може да призове свидетеля без разрешението на съда. Освен това съдът разполага с широки правомощия да осъществява контрол върху допустимостта на доказателствата, като например да изключва доказателства, които при други обстоятелства биха били допустими, или да ограничава кръстосания разпит на свидетелите.

Страните могат да подадат и молба за съдебно разпореждане, с което да се позволи събирането на свидетелски показания под клетва преди заседанието по делото, като събирането им се извършва от назначено от съда лице[3].

По същество ролята на съдията се състои в преценка на доказателствата, които са приведени от страните, и не включва независимо издирване на факти.

Вещи лица

Страните не могат да се позовават на експертизи [4], освен ако съдът не даде разрешение за това. Съдът може да осъществява контрол над въпроси, по отношение на които се иска предоставянето на експертизи, формата, в която са представени доказателствата, и хонорарите, които се плащат на вещото лице.

Когато повече от една страна желае да представи експертиза по даден въпрос, съдът може да постанови доказателствата да се представят от едно общо вещо лице, чиито задания са поставени съвместно от страните, вместо всяка от страните да поставя задания на отделно вещо лице.

Съдът може да даде такива указания по собствен почин, без да се търси съгласието на страните.

Той няма да изисква да бъдат приведени доказателства от страните чрез вещи лица по собствен почин. Възможно е обаче съдът да назначи сам вещо лице като „оценител“, който да го подпомага във връзка с даден въпрос. Съдът може да разпорежи на оценителя да изготви доклад (копия от който трябва да бъдат предоставени на страните) и да присъства на процеса, за да консултира съда.

Съгласно част 35 от Правилата за гражданско съдопроизводство (CPR) в сходни дисциплини е възможно експертизи от вещи лица да бъдат представяни едновременно. Обикновено при такива обстоятелства страните ще бъдат подложени на кръстосан разпит, след което съдията ще обобщи позицията, по която вещите лица се приканват да постигнат съгласие.

[1] Вж. част 32 от CPR.

[2] Вж. част 31 от CPR.

[3] Вж. част 34.8 от CPR.

[4] Вж. част 35 от CPR.

2.2 Какво следва, след като събирането на доказателства по искане на страна по делото бъде допуснато?

Разкриване

След издаването на разпореждане за разкриване всяка страна трябва да представи на другите страни списък на съответните документи, които притежава или с които разполага. След това другите страни имат право да проверят и да получат копия от документите. Възможно е да бъде поискано да се заплати такса за фотокопиране.

Свидетели

Съдът ще разпорежи на страните да представят подписани писмени изявления от всекиго от свидетелите, на чиито показания възнамеряват да се позоват, преди процеса. Писменото изявление може да бъде изготвено от свидетеля, но често пъти ще бъде подготвено от адвоката на страната, в чиято полза свидетелят ще даде показания. В писменото изявление следва да са изложени пълните свидетелски показания, предадени от свидетеля със собствени думи, ако това е практически възможно.

Ако на дадена страна бъде разпорежено да представи писмено изявление от някого от свидетелите, но не е възможно да получи такова, тя може да поиска разрешение от съда да представи кратко изложение във връзка със свидетеля, в което се представят показанията, които се очаква той да даде, или въпросите, по отношение на които страната възнамерява да го разпита.

Ако съдът разпорежи свидетелските показания да бъдат снети под клетва, свидетелят ще даде показания устно пред назначено от съда лице. Разпитът ще се проведе по същия начин, както по време на процес, като е налице реална възможност за кръстосан разпит на свидетеля, при което се изготвя протокол на дадените показания.

Вещи лица

Ако съдът даде разрешение за представяне на експертизи, страните изготвят задания за вещото(вещите) лице(лица). Когато вещото лице е общо за страните, те могат да му поставят заданията поотделно, в случай че не могат да се споразумеят по отношение на тях. Вещото лице, чието първостепенно задължение е към съда, а не към страната или страните, които му възлагат задачата, ще изготви писмен доклад. След това някоя от страните може да отправи в писмен вид въпроси към вещо лице, чиито задания са поставени съвместно от страните или от другата страна. Когато се използват услугите на отделни вещи лица, съдът може да разпорежи и да се проведе обсъждане между тях, с цел да се определят областите на съгласие и несъгласие. Всяко вещо лице има право на заплащане за своите услуги, обикновено от страната или страните, която /които му възлага/възлагат задачата.

2.3 В кои случаи съдът може да отхвърли искане на страна по делото за събиране на доказателства?

Когато страните отправят искане за издаване на разпореждане, с които да получат право да събират или да приведат доказателства, е необходимо съдът да бъде убеден, че е вероятно въпросните доказателства да бъдат релевантни и допустими. Когато решава как да упражни своите правомощия, съдът трябва също така да се стреми към справедливо разглеждане на делата, което включва спестяване на разходи и разглеждане на делата по начин, който да бъде справедлив, бърз и пропорционален на важността, сложността и цената на иска. Тези съображения могат да накарат съда да отхвърли искания или да издаде разпореждания по собствен почин (напр. искане за едно общо за страните вещо лице, вместо отделни вещи лица, ангажирани от всяка страна).

2.4 Какви са различните видове доказателствени средства?

Фактите могат да бъдат доказани чрез доказателства, чрез презумпции и изводи, направени въз основа на доказателствата, както и съдът може да взема предвид факти (вж. по-горе). Видовете доказателства, които могат да се използват в гражданското производство, са свидетелски показания, документи и веществени доказателства. Документите могат да включват документи на хартиен носител, компютърни записи, снимки, видеозаписи

и звукозаписи. Веществените доказателства се състоят от други вещи, съотносими към представените пред съда спорни въпроси, като например продуктите, които са в обхвата на предмета на спор в областта на интелектуалната собственост. Към тях се отнасят и посещения от страна на съдия на местопроизшествието или извършването на оглед на друго съответно местоположение.

2.5 Какви са начините за снемане на свидетелски показания и различават ли се те от средствата, използвани за снемане на експертни заключения? Какви са правилата във връзка с представянето на писмени доказателства и експертни заключения/становища на вещи лица?

По принцип свидетелите на даден факт дават устни показания по време на процеса. Както е посочено по-горе обаче, всяка страна е задължена да представи писмено изявление за всеки от свидетелите, на чиито показания смята да се позове. По време на процеса от свидетеля ще бъде поискано да потвърди истинността и прецизността на своето изявление, което след това ще се използва като свидетелско показание в полза на страната, която го е призовала. Когато се представя само кратко изложение във връзка със свидетеля, той ще трябва да даде по-подробни устни показания.

Вещите лица представят показанията си под формата на писмени заключения, освен ако съдът разпорежи друго. В експертното заключение те трябва да изложат своите заключения, фактите и предположенията, на които то се основава, както и същността на заданието на вещото лице.

Съдът ще реши дали е необходимо вещото лице да присъства и по време на процеса, за да даде устни показания. От назначения от съда оценител няма да се изисква да дава устни показания.

2.6 Има ли доказателствени средства, които се ползват с по-голяма доказателствена сила от други?

Съдът разполага с голяма свобода на преценка по отношение на тежестта или надеждността, която следва да се придаде на всяко едно доказателство. Няма правило срещу привеждането на направено извън съда изявление като доказателство за фактите, съдържащи се в изявлението (доказателства, основани на слухове)[1], така че дадена страна може да се позове на писмо като доказателство за неговото съдържание или на доклад на свидетел за изявление, направено от друго лице. Основаните на слухове доказателства обаче често имат по-малка тежест от показанията на преките очевидци, особено когато лицето, направило изявлението, е можело да бъде призовано да даде показания лично.

Определени документи и записи се приемат за автентични. Например записите в регистрите на предприятията и публичните органи се приемат за автентични, ако са удостоверени като такива от служител на предприятието или публичния орган. Различни видове официални документи (като законодателство, подзаконни нормативни актове, разпоредби, договори и съдебни документи) могат да бъдат доказани чрез печатни или заверени копия, без да се прилагат каквито и да било допълнителни доказателства.

[1] Вж. част 33 от CPR и придружаващите практически насоки.

2.7 За доказването на определени факти, задължително ли е използването на определени доказателствени средства?

Определени сделки (напр. завещания и продажби на земя) трябва да бъдат сключвани в писмена форма, поради което за доказването на такива сделки се изискват писмени доказателства.

2.8 По закон свидетелите длъжни ли са да дадат показания?

По правило, ако свидетелят е способен да даде показания, той може да бъде задължен да го направи. Страна, която желае да гарантира присъствието на даден свидетел на процеса, изготвя писмена призовка, с която от свидетеля се изисква да присъства в съда, за да даде показания. След като бъде издадена от съда и бъде връчена редовно, призовката задължава свидетеля да присъства до края на заседанието. Ако съдът разпорежи свидетелските показания да бъдат снети под клетва, но свидетелят не успее да се яви в съда или откаже да отговаря на законоустановени въпроси, страната, поискала това, може да отправи искане за допълнително разпореждане, съгласно което свидетелят трябва да се яви в съда или да отговаря на въпроси.

2.9 В кои случаи те могат да откажат да свидетелстват?

Общото правило, че способните да дадат показания свидетели могат да бъдат задължени да свидетелстват, не се прилага по отношение на Кралицата, чуждестранни суверени и техните домакинства, чуждестранни дипломатически представители и консулски служители, представителите на определени международни организации и съдии и съдебни заседатели (що се отнася до тяхната дейност в това им служебно качество). Съпрузи (съпруги) и роднини на страните могат да бъдат задължени да дадат показания в гражданското производство.

Свидетели, от които по принцип може да се изиска да дадат показания, все пак имат право да откажат да представят определени документи за проверка, както и да откажат да отговорят на определени въпроси въз основа на т. нар. привилегии. Основните видове привилегии са поверителността на отношенията между адвокат и неговия повереник (която се прилага по отношение на комуникации за целите на предоставяне или получаване на правен съвет или за целите на получаване на доказателства във връзка със съдебния спор), привилегия от типа „без да се засяга“ (която се прилага по отношение на комуникациите между страните, които правят реален опит да намерят компромис по спора, като например предложения за уреждане на иска) и правото да не се дават показания, уличаващи в престъпление лицето, което ги дава (което означава, че от свидетел може да не се иска да дава показания, ако е налице реална опасност той или неговият(неговата) съпруг(съпруга) да бъдат изложени на наказателно преследване или наказание в Обединеното кралство). Привилегията може да бъде отказана.

Отказ да се представят доказателства е възможен и на основание имунитет, който е в обществен интерес, ако представянето на доказателствата би било в противоречие с обществения интерес. Доказателствата, които могат да бъдат обхванати от имунитет, включват доказателства, свързани с националната сигурност, дипломатическите отношения, действията на централното държавно управление, благоденствието на деца, разследването на престъпления и защитата на информатори. Освен това журналистите не са длъжни да разкриват своите източници, освен ако разкриването е необходимо в интерес на правосъдието или националната сигурност или за предотвратяване на безрециди или престъпление. Банковите служители не могат да бъдат задължени да представят банкови книжа или да дават показания за тяхното съдържание, освен когато са налице специални основания съдът да им разпорежи да направят това, но съдът може да разпорежи дадено лице да получи разрешение да проверява или да копира записи на банкови сметки.

2.10 Може ли лице, което откаже да свидетелства, да бъде санкционирано или принудено да даде показания?

Свидетел, на когото е връчена призовка за свидетел, но не се яви пред съда или откаже да даде показания, може да бъде обвинен в неуважение към съда и да бъде лишен от свобода (във Висшия съд), или да бъде задължен да заплати глоба (в окръжния съд).

2.11 Има ли категории лица, от които не може да бъдат снети показания?

Всички възрастни лица са способни да дават показания в гражданското производство, освен когато не са способни да разберат естеството на клетвата, която свидетелите трябва да дадат, или са неспособни да дадат смислени показания, например поради психично заболяване. Когато дете свидетел не разбира естеството на клетвата, показанията му все пак могат да бъдат допуснати, но само ако съдът е убеден, че детето разбира задължението си да говори истината, и проявява „в достатъчна степен, разбиране, с което да бъде обосновано изслушването на неговите показания“.

2.12 Каква е ролята на съдията и страните при разпита на свидетел? При какви обстоятелства свидетел може да бъде разпитан чрез използването на видеоконферентна връзка или други технически средства?

Ролята на съдията и на страните

По традиция свидетелите дават своите основни показания по време на процеса в отговор на насочващи въпроси, отправени им от адвоката на страната, която ги е призовала. В този случай обаче писменото изявление на свидетеля ще бъде основно показание на свидетеля, освен ако съдът не разпорежи друго. Свидетелят може да бъде подложен на кръстосан разпит от адвоката на ответната страна, който може да му задава насочващи въпроси. Вещи лица, които дават устни показания по време на процеса, също могат да бъдат подложени на кръстосан разпит, но назначеният от съда оценител не може да бъде подлаган на такъв разпит от страните. Съдията може да задава въпроси на свидетелите, обикновено за да получи разяснения по отговорите им на въпроси, зададени от адвоката.

Снемане на показания чрез видеоконферентна връзка

Снемането на показания чрез видеоконферентна връзка е възможно само ако съдът даде разрешение за това. Когато решава дали да издаде разпореждане, позволяващо снемането на показания по този начин, съдът ще вземе предвид удобството от използването на видеоконферентна връзка (особено ако свидетелят не се чувства добре или е в чужбина), разходите или икономите, свързани с използването на видеоконферентна връзка, и последиците за справедливостта на производството (включително по-ограничената степен на контрол и оценка на свидетеля от страна на съда).

3 Преценка на доказателствата

3.1 Набавянето на доказателства по незаконосъобразен начин от страна по делото ограничава ли съда да ги вземе предвид при постановяването на решение?

Ако съобщения, изпратени по пощата или чрез телекомуникационна система (която включва телефонни обаждания, факсове и електронни писма), са прихванати по незаконосъобразен начин, доказателства, произтичащи от съдържанието на тези съобщения, не могат да бъдат давани в съдебно производство. От друга страна, доказателствата обикновено са допустими, дори ако са събрани неправомерно. Съдът обаче разполага с правомощията да изключи доказателства, които в противен случай биха били допустими. Когато решава как да се процедира, той трябва да намери баланса между важността на доказателствата и сериозността на неправомерното поведение. Ако обстоятелствата не оправдават изключването на доказателствата, съдът може да санкционира страната, която е действала неправомерно, по други начини, като например ѝ разпорежи да заплати съдебните разходи.

3.2 Показанията на страна по делото смятат ли се за доказателство?

Изявленията по делото (т.е. официалните документи, в които е изложен случаят на всяка от страните) могат да бъдат използвани като доказателства при междинни изслушвания, но няма да служат като доказателство по време на процеса.

Свидетелските показания, дадени от страните в производството, са допустими като доказателства в същата степен както показанията, дадени от лица, които не са страни по делото.

Връзки по темата:

[Министерство на правосъдието](#)

[Правила за гражданско съдопроизводство](#)

Последна актуализация: 08/09/2021

Версията на националния език на тази страница се поддържа от съответното звено за контакт към Европейската съдебна мрежа. Преводите са направени от Европейската комисия. Възможно е евентуални промени, въведени в оригинала от компетентните национални органи, все още да не са отразени в преводите. Нито ЕСМ, нито Европейската комисия поемат каквато и да е отговорност по отношение на информацията или данните, които се съдържат или са споменати в този документ. Моля, посетете рубриката „Правна информация“, за да видите правилата за авторските права за държавата-членка, отговорна за тази страница.